

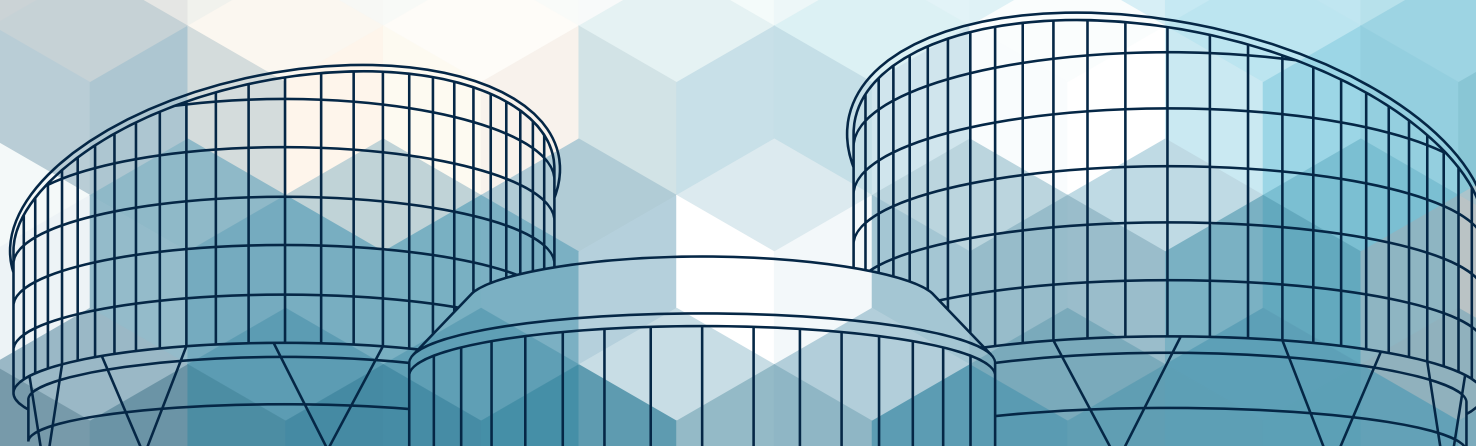
Пројекат финансира
Европска унија

 ПРАВОСУДНА
АКАДЕМИЈА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО
ПРАВДЕ

Маркс против Белгије

Изјава о ограничењу одговорности. Ова публикација је израђена уз помоћ Европске уније. Садржај ове публикације искључива је одговорност пројекта „Подршка Европске уније Правосудној академији“ и ни у ком случају не одражава ставове Европске уније.

АНАЛИЗА ПРЕСУДЕ

Повреда права на поштовање породичног живота због спречавања да се успостави породична веза између детета рођеног ван брака и сродника његове мајке (повреда члана 8 Конвенције)

Повреда забране дискриминације приликом уживања права на поштовање приватног живота због постојања различитих законских режима који се примењују на породичне односе између мајки и деце рођене у браку и мајки и деце која су рођена ван брака (повреда члана 14 у вези са чланом 8 Конвенције)

Маркс против Белгије¹

(БРОЈ ПРЕДСТАВКЕ: 6833/74, ПРЕСУДА ОД 13.06.1979.)

¹ *Marckx v. Belgium.*

СЕНТЕНЦА:

Држава је дужна да успостави систем који омогућава остваривање нормалног породичног живота и развој породичних односа не само између родитеља и деце, него и са њиховим другим блиским сродницима.

Свака разлика у поступању према неком лицу приликом вршења неког од права која су му зајемчена Конвенцијом која нема објективно и разумно оправдање представља дискриминацију у вршењу права о којем је реч.

Да би одузимање или ограничење права на неометано уживање имовине неког лица било у складу са Конвенцијом оно мора да буде предузето у циљу остваривања легитимног циља, мора да буде неопходно у демократском друштву и не сме да представља прекомеран терет за појединца о чијој се имовини ради.

ЧИЊЕНИЧНИ ОПИС:

Подноситељке представке су мајка и ћерка која је рођена ван брака 1973. године. Према у то време важећим прописима у Белгији, дете рођено ван брака није имало никакву породичну везу са својом мајком, будући да је мајка морала дете изричито да призна како би постала његов сродник. Међутим, и поред тога, након таквог признања, дете и даље не би могло да наследи мајку. Мајка која је признала дете могла је и да га усвоји како би између њих настала правна веза, али та веза и даље није била идентична оној која је настајала рођењем детета за време трајања брака. Наиме, усвојењем детета стварала се породична веза само између мајке и детета, а не и између детета и породице мајке детета. Једино у случају да мајка склопи брак правни положај њеног детета рођеног ван брака могао је да се изједначи са ситуацијом детета рођеног у браку.

НАЧЕЛА ЕВРОПСКОГ СУДА:

У ОДНОСУ НА ЧЛАН 8 КОНВЕНЦИЈЕ:

Постојање породице представља претпоставку за примену члана 8 Конвенције. Члан 8 не прави разлику између породице која се заснива на браку и породице која се не заснива на браку.

Даље, члан 8 прописује како негативну обавезу државе да се не меша у остваривање права која су датим чланом зајамчена, тако и њену позитивну обавезу да примени мере којима ће да обезбеди заштиту тих права. Позитивне обавезе државе обухватају и успостављање система који омогућава интеграцију детета у породицу од дана његовог рођења, као и остваривање нормалног породичног живота и развијање породичних односа између детета и његових блиских сродника (у најмању руку његових баба и деда).

У ОДНОСУ НА ЧЛАН 14 КОНВЕНЦИЈЕ:

Члан 14 Конвенције по свом је значењу и садржини врло специфичан – он забрањује дискриминацију било ког лица у остваривању било ког права које се јемчи Конвенцијом. То значи да члан 14 Конвенције нема самосталну егзистенцију, већ да о његовој повреди може да се расправља једино и искључиво у контексту неког другог „конкретног“ конвенцијског права. Другим речима, нико не може да тврди да му је повређено право из члана 14 уколико га не доведе у везу са неким другим правом из Конвенције (нпр. да је дискриминисан у вршењу свога права на поштовање приватног и породичног живота).

Члан 14 штити лица која се налазе у саобразним ситуацијама од дискриминације приликом уживања права и слобода које се гарантују другим одредбама Конвенције. Ако је радња или мера која је сама по себи у складу са захтевима Конвенције дискриминаторске природе она ће да представља повреду члана 14, као и другог поменутог члана Конвенције.

Да би се утврдило да ли је мера дискриминаторна потребно је да се одговори на следеће питање: Да ли постојећа разлика у поступању има објективно и разумно оправдање? Оправдање неће бити објективно и разумно уколико није усмерено ка постизању неког легитимног циља односно ако не постоји разуман однос сразмерности између примењене мере и циља који намерава да се њеном применом оствари.

У ОДНОСУ НА ЧЛАН 1 ПРОТОКОЛА БРОЈ 1:

Слично као и члан 8 Конвенције, члан 1 Протокола број 1 садржи одредбу којом се неко право јемчи (став 1), као и одредбу која предвиђа одређене изузетке од тог јемства (став 2). Према томе, право на неометано уживање имовине није апсолутно право, већ оно може да буде ограничено уколико су испуњени одређени услови.

То значи да је државама остављено одређено поље слободне процене које им омогућује да право на неометано уживање имовине искључе или ограниче када је то неопходно ради остваривања неког општег интереса. На пример, државе могу да донесу законе којима се контролише уживање имовине на тај начин што прописују одређена ограничења у располагању имовином за живота или за случај смрти. Таква ограничења нису сама по себи неспојива са Конвенцијом, већ ће неспојивост да наступи уколико она нису била неопходна у демократском друштву и када се њима намеће прекомеран терет појединцима на која се примењују.

Чланом 1 Протокола број 1 штити се, међутим, само постојећа имовина неког лица. Члан 1 Протокола 1 не јемчи право на стицање имовине, било на основу закона било путем добровољних располагања. Нико не може да се позове на ово право само због тога што је сматрао, без постојања легитимног очекивања, да је требало да стекне одређену имовину.

ПРИМЕНА НАЧЕЛА НА ЧИЊЕНИЦЕ КОНКРЕТНОГ ПРЕДМЕТА:

У ОДНОСУ НА ЧЛАН 8 КОНВЕНЦИЈЕ (ПОСМАТРАН САМОСТАЛНО):

Развој породичних односа између мајке и детета рођеног ван брака којег је мајка признала може да се осуети уколико дете не постаје део мајчине породице, односно ако се породична веза ствара само између мајке и детета, а не укључује друге сроднике мајке. Не само да баба и деда имају право на остваривање и одржавање породичних односа са својим унуцима, већ и унучи имају право да, са своје стране, захтевају остваривање тих односа. Како је у овом предмету тада важеће белгијско законодавство спречавало успостављање законске везе између ванбрачног детета и сродника његове мајке, њиме је повређено право подносиоца на поштовање њиховог породичног живота.

Међутим, законом предвиђена ограничења могућности наслеђивања између сродника нису сама по себи неспојива са чланом 8 Конвенције. Наиме, појам породичног живота не односи се искључиво на социјалне аспекте међусобне повезаности чланова породице, већ обухвата и њихове интересе материјалне природе (што се види, између осталог, из регулативе која се односи на постојање нужног дела међу њима). Међутим, и поред тога, поштовање права на породични живот ипак не захтева да детету мора да се омогући да наслеђује своје родитеље или блиске сроднике,

будући да овлашћење на наслеђивање блиских сродника није неопходно за остваривање нормалних породичних веза.

У ОДНОСУ НА ЧЛАН 14 У ВЕЗИ СА ЧЛАНОМ 8:

Белгијско законодавство је у то време предвиђало значајну разлику између наследних права брачне и ванбрачне деце, при чему се категорији ванбрачне деце признавало неупоредиво мање права. Сама чињеница да је потребно усвајање детета како би се та разлика у поступању елиминисала, сама по себи потврђује постојање дискриминације. Осим тога, поступак усвојења иначе се користи за успостављање породичне везе са туђим дететом, па потреба вођења тог поступка у односу на своје дете заправо показује да је закон игнорисао постојање правне везе између мајке и детета. Осим тога, дете не може само да покрене поступак свог усвојења, па је у том смислу у потпуности зависно од воље мајке која самостално одлучује да ли ће доћи до усвојења.

Дискриминација постоји и са становишта мајке ванбрачног детета. Она по закону није могла да остави своју имовину ванбрачном детету, за разлику од мајке која је у браку. За ту разлику у поступању такође није било разумног оправдања, па и она представља дискриминаторно поступање односно повреду члана 14 у вези са чланом 8 Конвенције.

У ОДНОСУ НА ЧЛАН 14 У ВЕЗИ СА ЧЛАНОМ 1 ПРОТОКОЛА БРОЈ 1:

Разлика у могућности наследноправних располагања у корист деце између венчаних и невенчаних мајки коју је у то време прописивао белгијски закон није имала никакво разумно упориште односно објективно и разумно оправдање. Дакле, тај закон је сам по себи постављао дискриминаторно поступање па његове последице представљају повреду члана 14 у вези са чланом 1 Протокола бр 1.

ПОСЛЕДИЦЕ УТВРЂЕНЕ ПОВРЕДЕ:

*ЕВРОПСКИ СУД НИЈЕ ДОСУДИО
ПРАВИЧНО ЗАДОВОЉЕЊЕ
ПОДНОСИТЕЉКАМА
ПРЕДСТАВКЕ.*

Међутим, будући да повреде Конвенције које су утврђене у овом предмету произлазе из саме садржине домаћег законодавства тужене државе, Суд је истакао да ће утврђивање повреде да има много далекосежне последице које превазилазе овај предмет. Међутим, пресуда не може да делује ретроактивно. Начело правне сигурности који је својствено конвенцијском праву не налаже поновно разматрање ситуација које су се догодиле пре пресуде Европског суда. Дакле, мере извршења пресуде у ситуацијама када је повреда Конвенције узрокована самом садржином домаћег закона могу да се односе само на спречавање сличних повреда у будућности.

КОМЕНТАР:

Иако донета пре више од тридесет година, пресуда *Маркс против Белгије* и даље представља један од најчешће цитираних извора када је реч о начелима која се односе на питања дискриминације (члана 14 Конвенције) и у одређеној мери права на неометано уживање имовине (члан 1 Протокола број 1 уз Конвенцију). Није без значаја ни чињеница да је у овој пресуди Суд, по први пут, дао детаљније објашњење у погледу последица пресуда и њиховом временском утицају.

Битно је имати у виду да се чланом 14 Конвенције не јамчи ни једно „конкретно“ право. Нико не може да се позива на члан 14 Конвенције уколико не наведе у чему је то тачно био дискриминисан и по ком основу. Чак и тада, да би постојало дискриминаторско поступање неопходно је да се утврди да је лице било изложено различитом поступању због неке своје особине или околности у којој се налази, а да та разлика није имала разумно и објективно оправдање.

Суд је развио врло богату праксу о питањима дискриминације: од дискриминаторског поступања државних органа према жртвама породичног насиља због њиховог пола (нпр. *Опуз против Турске (Opuz v. Turkey)*, бр. 33401/02, од 09.06.2009.), преко дискриминације која се огледа у увођењу законске обавезе мушкараца да служе у ватрогасним бригадама или да уместо тога плаћају новчане накнаде (*Карлхајнц Шмит против Немачке (Karlheinz Schmidt v. Germany)*, бр. 13580/88, од 18.07.1994.), дискриминације затвореника мушког пола који су у време извршења кривичног дела били млађи од 18 или старији од 65 година којима није могла да буде изречена казна доживотног затвора (в. *Хаматоку и Аксинчик против Русије (Khamtokhu and*

Aksenichik v. Russia), бр. 60367/08 и 961/11, од 24.01.2017.) до дискриминације на основу пола која се огледала у чињеници да је закон одредио временске границе у оквиру којих је отац могао да оспорава очинство детета рођеног у браку, док такво временско ограничење није постојало у односу на мајку детета (*Расмусн против Данске (Rasmussen v. Denmark)*, бр. 8777/79, од 28.11.1984.).

ПОДРШКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ПРАВОСУДНОЈ АКАДЕМИЈИ
Теразије 8/1, 11000 Београд, Србија

T: +381 11 3023 866

F: +381 11 3023 877

info@jap.rs

**BRITISH
COUNCIL**

Пројекат спроводи конзорцијум
који предводи British Council